

Årsmelding 2007

Statens naturoppsyn

Forord...	3
Informasjon og veiledning	4
<i>Naturveiledning</i>	4
<i>Holmen infosenter i Tønsberg</i>	4
<i>"Barske Glæder" i Lom</i>	5
Kontrollarbeid	6
<i>Lakseoppsyn</i>	7
<i>Rovviltoppsyn</i>	8
<i>Kontroll av felte rovdyr</i>	8
<i>Villreinoppsyn</i>	9
<i>Motorferdsel i utmark</i>	9
Skjøtselstiltak	10
<i>Skjøtsel mot gjengroing</i>	10
<i>Skjøtsel i sandynene</i>	11
<i>Fjerning av rynkerose</i>	12
<i>Rydding på Nordlandskysten</i>	13
<i>Søppelrydding i Flatanger</i>	13
Tilrettelegging	14
<i>Spranget – en port til Rondane</i>	14
<i>Ferdselstellere</i>	14
<i>Porsanger – rasteplass og fuglebu</i>	15
Overvåking, kartlegging og tiltak	16
<i>Bestandsovervåking av rovvilt</i>	16
<i>Fellingsoppdrag på rovvilt</i>	17
<i>Fjellrev</i>	18
<i>Reinens områdebruk</i>	20
<i>Skadedokumentasjon</i>	21
Utviklings- og driftsoppgaver	23
<i>Båtmateriell</i>	23
<i>Samarbeid og bistand</i>	23
<i>Tjenestekjøp og tjenestesalg</i>	23
<i>Feltaktivitet</i>	25
Økonomi	26

SNOs kjerneoppgaver

SNO er opprettet for å ivareta nasjonale miljøverdier og forebygge miljøkriminalitet, og i lov om statlig naturoppsyn er kjerneoppgavene til SNO beskrevet i § 2:

Oppsynet skal drive veiledning og informasjon, samtidig som det kan drive skjøtsel, registrering og dokumentasjon.

Forord

Det er nå mer enn 2 år siden NIBR-rapport 2005:5 *Evaluering av Statens naturoppsyn* forelå.

Evalueringen var positiv, og konkluderte bl.a. med at virksomheten er utviklet i tråd med de rammer som var satt i lovforarbeider og gjennom den årlige styringsdialogen mellom Miljøverndepartementet og SNO. Oppfølgingen av anbefalingene i rapporten har pågått siden den ble fremlagt, og er nå gjennomført innen de områder SNO selv har rådighet over:

- Arbeidet med ny informasjons- og kommunikasjonsprofil samt ny intern organisasjon er ferdig, men må fortsatt være i fokus bl.a. på grunn av vekst i organisasjonen.
- Det er laget nye og tydeligere rutiner og krav til den årlige bestillingsdialogen mellom Fylkesmannen og SNO.
- Rutiner og standarder for tjenestekjøp er klargjort, og kravene til resultatrapportering er skjerpet. Dette har vært en krevende prosess, og det er behov for å utvikle rutinene ytterligere, i samarbeid med bl.a. Statskog.
- Det er på oppdrag fra departementet utredet et faglig og strategisk grunnlag for det fremtidige naturoppsynet i strategidokumentet "*SNO inn i fremtiden*".
- Politidirektoratet og SNO ferdigstilte i 2005 i fellesskap et samarbeidsdokument som gjennomgår politirollen i forhold til tilsynsrollen: *Politiet og Statens naturoppsyn – roller, samarbeid, rettslige og begrepsmessige avklaringer*. Dokumentet beskriver en felles oppfatning av disse spørsmålene, og har senere vært til behandling i Miljøverndepartementet, Justisdepartementet og hos Riksadvokaten. Alle disse instansene har i 2007 sluttet seg til de konklusjoner POD og SNO sammen kom frem til, og dokumentet vil nå danne grunnlag for det videre samarbeidet politiet - SNO.
- Det er utviklet ny håndbok og instruksverk for HMS-arbeidet i organisasjonen.

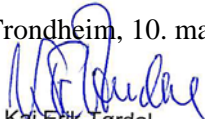
Miljøverndepartementet har påtatt seg å utrede forholdet mellom fjelloven og naturoppsynsloven, og er fortsatt i dialog med Landbruks- og matdepartementet om dette.

De øvrige anbefalingene fra NIBR forutsetter politiske beslutninger, og må derfor følges opp av departementet.

SNO vokste i 2007 i tråd med de føringer vi fikk fra departementet: Vi fikk på plass stillinger i Reinheimen nasjonalpark og verdensarvområdet Vega, samt 4 stillinger som naturveileder ved villreinsenterne, og planer for naturveiledning i 2008 er lagt. Det er også utredet en faglig plattform for naturveiledning i SNO. Vi tror vårt arbeid med utvikling av naturveiledning er noe alle oppsynsfolk etter hvert vil kunne dra nytte av, siden informasjon og veiledning er en vesentlig del av oppsynsarbeidet for mange.

Styrkingen av det statlige fellingslaget for vilt dette året gav resultater allerede denne beitesesongen. Fellingslaget tok dette året ut 49 jerv på oppdrag fra DN, og bisto lokale fellingslag med skadefelling av 2 bjørner. Det ble avviklet 6 regionale kurs for fellingsledere i samarbeid med fylkesmennene. De aller fleste som ba om bistand til felling i beitesesongen 2007, fikk slik hjelp. Bevilgningen i revidert budsjett var derfor et stort skritt i riktig retning, både for beredskapssituasjonen i beitesesongen og for arbeidsforholdene for de av våre ansatte som jobber i denne krevende tjenesten.

Trondheim, 10. mars 2008

Kai Erik Tørdal
Direktør SNO

Informasjon og veiledning

Informasjon er en sentral oppgave for alle i SNO og skjer både som en del av den daglige aktiviteten med tilfeldig kontakt med brukere av naturen og gjennom målrettede tiltak og arrangement. Nedenfor følger to eksempler på arrangement som ble gjennomført i 2007 i samarbeid med Fylkesmannen i Vestfold og Norsk Fjellmuseum i Lom. Veiledning er både en viktig del av det forebyggende arbeidet mot miljøkriminalitet og i 2007 opprettet SNO fire nye stillinger som naturveiledere, og startet derved en ny gren av oppgaver innen naturoppsynet.

Naturveiledning

SNO opprettet i 2007 fire naturveilederstillinger tilknyttet Norsk Villreinsenter. De ansatte tiltrådte sine stillinger i oktober, og er fordelt med to stillinger ved Villreinsenter Nord på Hjerkins i Dovre, og to stillinger ved Villreinsenter Sør på Skinnarbu i Tinn kommune. Det er inngått en skriftlig samarbeidsavtale mellom SNO og Norsk Villreinsenter, som ble etablert i 2006, og naturveilederne er involverte i oppbyggingen av de to villreinsentrene.

Målsettingen med naturveiledning er å

- styrke forståelsen for natur, herunder biologisk mangfold, miljø og kultur
- tydeliggjøre sammenhengen mellom natur og samfunn, gjennom å beskrive menneskets evne til å påvirke og forandre forhold i naturen
- styrke interessen for rekreasjons- og friluftaktiviteter
- fremme engasjement innen natur- og kulturmiljøspørsmål
- inspirere til en sunn og bærekraftig livsstil

Naturveilederne har gjennomgått et coaching-opplegg basert på blant annet to samlinger i 2007. Samlingene har vært lokalisert til villreinsentrene, der alle ansatte ved senterne og naturveilederne har deltatt sammen. Opplegget har vært viktig for å bygge opp en felles faglig plattform, og har også hatt som mål å løfte frem eventuelle samarbeidspartnere for naturveilederne og sentrene.

Aktiviteten har for øvrig vært rettet mot oppstarts- virksomhet, strategiarbeid, kompetansebygging, naturveiledning generelt og relasjonsbygging.

Naturveiledernes målgrupper er særlig:

- Barn og unge gjennom skoleverket
- Turvandrere
- Tilreisende med bil/buss/tog

Arbeidet vil skje i tett samarbeid med det enkelte Villreinsenteret.

Holmen infosenter i Tønsberg

Fylkesmannen i Vestfold har etablert et lite infosenter på husmannsplassen Holmen ved Ilene, og det er bygget et fugletårn i tilknytning til Grevestien, som er en natur og kultursti som går i området rundt Tønsberg. Det ligger et betydelig potensiale for informasjon og veiledning knyttet til verneområdene.

I løpet av våren 2007 ble det arrangert fem åpne søndager med foredrag og omvisning, vellykkede arrangement med godt besøk. Ilene naturreservat er en viktig rasteplass for den lokale grågåsbestanden før høsttrekket, der det i en periode sitter opptil 3000 gjess i området. Gjessene kommer ofte inn i verneområdet på kvelden fra beiteområdene omkring. Det er et flott skue når flokker på flere hundre gjess kommer inn for landing, og en opplevelse som er godt egnet til naturformidling.

Ilene naturreservat i Tønsberg, fuglefredning-område med Ramsarstatus. Foto: Egil Soglo

Målet var å vise dette til Tønsbergs befolkning og Fylkesmannen og SNO arrangerte to kvelder med gåsesafari i slutten av juli. Selv om været ikke var det beste, ble det godt besøkt. SNO stilte med flere teleskop og de frammøtte fikk oppleve fuglene på nært hold. Det ble sett en rekke fuglearter, med blant annet fiskeørn og vandrefalk som jaktet i området. Deltagerne var strålende fornøyd og imponert over hvor nærme de kom fuglene, særlig når de brukte teleskopene.

Infosenteret Holmen er et velegnet utgangspunkt for informasjonsarbeidet knyttet til Ramsar-onrådene ved Tønsberg, Ilene og Presterødkilen. Foto: Egil Søglo.

”Barske Glæder” i Lom

Vinterfestivalen Barske Glæder ble arrangert for fjerde gang i mars 2007. Det var femteklassingene i Vågå, Lom og Skjåk som deltok på forskjellige aktiviteter denne dagen. Taubane, tyrolertravers, over elva var vel det elevene var mest spent på.

Tyrolertraversen over elva Bøvra ved Fjellmuseet i Lom, var av de mest populære aktivitetene for 5. klassingene under vinterfestivalen Barske Glæder.

Foto: Natur Opplevingar

Pinnebrød og pølser var populær kost i SNOs lavvo under vinterfestivalen. Foto: Natur Opplevingar

SNO stilte med lavvo der elevane lærte seg å tenne bål, spikke pinnar, steike pinnebrød, drakk varm saft og koste seg rundt bålet. I en tyrolertravers over elva Bøvra, kunne elevane ta seg over elva i ei taubane.

Det var nesten 100 elever som deltok på aktivitetdagen fra de tre kommunene. Det er en fin måte å få til godt samspill mellom elever og lærere fra forskjellige skoler, samt at elevene får et positivt forhold til Nasjonalparksenteret og de andre aktørene som var med å arrangere tiltaket.

Kontrollarbeid

SNO har tilsynsmyndighet i følgende sju lover: Friluftsløven, naturvernloven, motorferdselsloven, kulturminneløven, viltloven, laks- og innlandsfiskloven og forurensingsloven. Kontroll med at bestemmelsene i disse lovene og tilhørende forskrifter blir overholdt skjer både gjennom planlagte kontrollaksjoner, ofte i samarbeid med politiet, og tilfeldig i forbindelse med annet tilsynsarbeid. Nedenfor følger noen eksempler på saker som ble anmeldt til politiet av SNO i 2007. I tillegg er det en mer omfattende presentasjon av kontrollarbeidet innen de viktigste lovområdene.

Tabell 1. Brudd på miljølovene avdekket av SNO i 2005, 2006 og 2007. Gjelder lovbrudd avdekket både av egne ansatte og gjennom tjenestekjøp.

Lovverk	Advarsler			Anmeldelser			Totalt		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Laks- innlandsfiskloven	331	279	273	462	322	374	786	601	647
Motorferdsel (snøskuter)	40	32	55	100	145	88	140	177	143
Motorferdsel (barmark)	40	28	62	40	55	40	78	83	102
Naturvernlov	159	239	275	60	82	61	217	321	336
Viltlov	47	65	18	31	41	31	74	106	49
Forurensingslov	2	3	16	4	3	10	6	6	26
Friluftsløvslov	40	55	12	0	0	1	40	55	13
Kulturminnelov	0	0	0	0	1	0	0	1	0
Andre lover	23	40	48	18	63	29	41	103	77
TOTALT antall saker	660*	741	765	706*	712	641	1366*	1453	1406

*) 31 advarsler og 10 anmeldelser var brudd på to lover og medfører at totalen er mindre enn summen i kolonnene.

SNO avdekket ulovlig jakt og felling av havørn i Rødøy kommune, Nordland. Felling fant sted høsten 2006. Det ble avdekket at det var brukt blyhagl. Saken ble etterforsket av Salten politidistrikt og resulterte i ett forelegg på kr. 10.000,- samt beslutning om inndraging av to jaktgevær. Disse var heller ikke oppbevart i tråd med regelverket.

Det er også avdekket flere andre saker hvor det er benyttet blyhagl under jakt og flere av disse har resultert i forelegg. I noen av disse sakene har det i tillegg manglet betaling av jegeravgift. Bøtenivået for bruk av ulovlig ammunisjon har isolert sett ligget i størrelsesorden kr. 3 - 4.000.

Det ble videre avdekket ulovlig jakt på kortnebbgås i Gaulosen i Trondheim kommune. Felling av viltet fant sted utenfor lovlig jakttid. Vedkommende ble ilagt et forelegg på kr. 10.000 for overtredelsen.

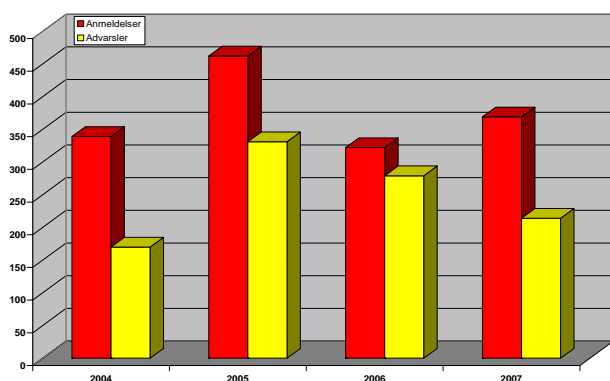
Når det gjelder brudd på motorferdselloven har en rekke anmeldelser ført frem og resultert i ilagte forelegg fra politiets side. Størrelsen på bøtene for disse overtredelsene ligger omkring kr. 8 - 10.000, både for ulovlig snøskuterkjøring og barmarkskjøring.

En stor andel av anmeldelsene som SNO innleverer til politiet har ukjent gjerningsmann. Det er generelt vanskelig å avdekke hvem som står bak de straffbare handlinger noe som resulterer i henleggelse fra politiet. Det er også mottatt underretning om at saker med kjent gjerningsmann er blitt henlagt. Noen av disse er blitt påklaget til statsadvokatene, og ved en gjennomgang fremgår det nå at klagen i det alt vesentligste har ført frem.

Lakseoppsyn

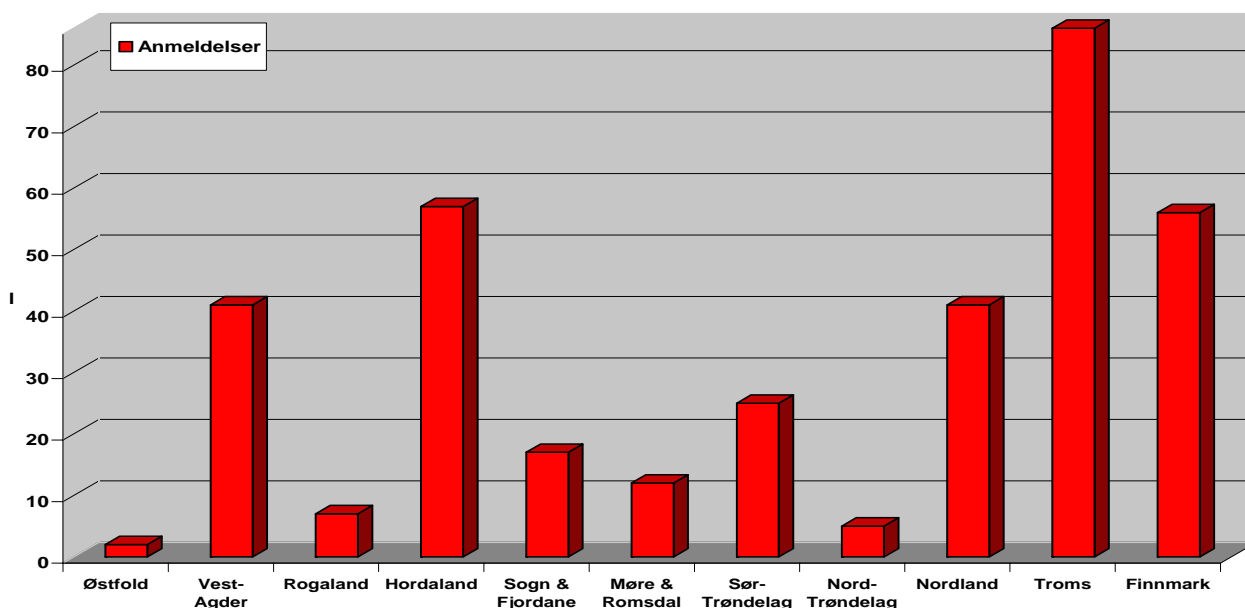
Antall anmeldelser i 2007 økte med 15 % i forhold til 2006, hvor nedgangen var betydelig i forhold til "toppåret" 2005. Økningen må kunne tilskrives et fortsatt oppsynsfokus og høy oppsynsaktivitet i "kjente" problemområder hvor omfanget av ulovlig fiske er vedvarende høyt, til tross for flere års intensivt lakseoppsyn og et høyt antall anmeldelser gjennom hele perioden etter at SNO overtok lakseoppsynet.

Figur 1. Antall anmeldelser og advarsler i årene 2004-2007 for brudd på laks- og innlandsfiskeloven.

Oppsynsnesongen 2007 for fylkene fra Aust-Agder til Østfold "rant bort" som følge av flommen på Østlandet våren og forsommeren 2007. Kystvannet i disse fylkene var preget av dårlig siktbarhet og store mengder flytesjøppel langt ut over sommeren, noe som vanskeliggjorde et effektivt lakseoppsyn i en slik grad at ressursene til lakseoppsyn ble omprioritert til andre oppgaver.

Figur 2. Antall anmeldelser fordelt på fylke i 2007. I fylkene fra Oslo og Akershus tom Aust-Agder ble personellressursene til lakseoppsyn omprioritert til andre oppgaver som følge av flommen i 2007.

Antall anmeldelser i Sør-Norge er høyest i Vest-Agder og Hordaland. Når det gjelder Vest-Agder kan omfanget av ulovlig fiske trolig tilskrives det økte innsiget av villaks til "kalkingselvene" på Sørlandet i de senere årene. Omfanget av ulovlig fiske i Vest-Agder ser som tidligere år, ut til å være størst lengst vest i fylket. Flekkefjord står for eksempel for omtrent 2/3 av anmeldelsene i Vest-Agder. Det lave antallet anmeldelser i Rogaland har trolig sammenheng med færre kontroller i 2007, i deler av fylket, som følge av at oppsynet måtte prioritere andre oppsynsoppgaver.

Det høye antallet anmeldelser i Hordaland indikerer at omfanget av ulovlig fiske i dette fylket er betydelig. Dette er svært bekymringsfullt med tanke på at laksebestandene i dette fylket generelt er presset og at flere av elvene i Hordaland er stengt for sportsfiske pga den alvorlige bestandssituasjonen.

Enkeltfylket med høyest antall anmeldelser i 2007 er Troms, med over 100 anmeldelser. Omfanget av ulovlig fiske, basert på antall anmeldelser, ser ut til å være størst i den nordlige delen av fylket. Dette er bekymringsfullt da laksebestandene i flere av elvene i Nord-Troms er presset. Dette gjelder blant annet Skibotnvasdraget, som flere ganger har vært rotenonbehandlet som følge av forekomsten av *Gyrodactylus salaris* i vassdraget.

I 2007 sammenstilte SNO all tilgjengelig informasjon når det gjelder statusen for merkingen av fredningssonene utenfor utløpet av vassdrag med anadrome laksefisk fra Finnmark til og med Østfold. Dette vil gi grunnlag for SNO lokalt til å kontrollere og eventuelt sørge for merking av de viktigste fredningssonene fra og med neste år.

Rovviltoppsyn

Forebygging og avdekking av ulovlig felling av rovvilt var i 2007 som i tidligere år en viktig oppgave i SNO. Det er klare føringer fra miljøverndepartementet på dette arbeidet gjennom statsbudsjettet og tildelingsbrev til SNO. Disse føringene ble prioritert og fulgt opp gjennom praktisk oppsyn i SNO, med et særskilt fokus på ulovlig felling av ulv.

Samarbeid med politiet i de mest aktuelle rovviltområdene ble videreført i 2007. Både gjennom planleggings- og orienteringsmøter og konkrete aksjoner i felt. Innsatsen fra SNO innenfor dette temaet kombinerte mange oppsynsfunksjoner, med blant annet registrering av biologiske data og bestandsdata, oppsyn i verneområder, i tillegg til forebygging og oppsyn med illegal jakt. Det kom også i 2007 tips og meldinger til SNO og politiet om gjennomført eller pågående ulovlig felling av blant annet ulv, hvor SNO og politiet samarbeidet om å undersøke dette videre, men ingen forsøk på ulovlig felling ble avdekket i disse tilfellene. I Alta ble det imidlertid funnet ei ulovlig avlivet og påtent gaupe, og i Nore og Uvdal ble det funnet ei forgiftet kongeørn ved et sauekadaver. Begge sakene ble anmeldt og er fortsatt under etterforskning.

Kontroll av felt gaupe. Foto: Jan H. Wilberg.

Kontroll av felte rovdyr

Lisens- og kvotejakt på store rovdyr er en lovlig og ønsket virksomhet, og et viktig virkemiddel i rovviltpolitikken. Kontroll med felte dyr er forskriftsfestet og foretas av SNO. Også godkjente båser til fangst av jerv og gaupe blir kontrollert, ved vellykket fangst og underveis i jaktperioden.

Alle felte rovdyr under lisens- og kvotejakt i 2007 ble kontrollert av SNO, og i overkant av halvparten av skuddplassene. Det er de siste årene etablert en forutsigbarhet om rutinemessig kontroll

av felte dyr og skuddplasser, og dette forventes å virke forebyggende mot ulovlige handlinger og uforsvarlig jaktutøvelse under jakt/felling og fangst.

Lisensjakt på jerv

Alle jerver felt under lisensfelling i 2007 er kontrollert. Kontroller av felte dyr og fellingsplassene viser at jakt- og fangstutøvelsen i stor grad var ryddig gjennomført. Det ble i 2007 anmeldt 2 forhold, ett tilfelle med mangelfullt tilsyn med jervebåser og ett tilfelle av bruk av blyhagl.

Lisensjakt på bjørn

Av en samlet kvote på 16 ble det felt 3 bjørner under lisensjakta på bjørn i 2007, to i Hedmark og en i Finmark. De felte bjørnene ble kontrollert og tatt prøver av på vanlig måte. Det ble ikke registrert noen irregulære forhold knyttet til lisensjakta på bjørn i 2007.

SNO kontrollerte felt bjørn under lisensjakta 2007. Denne voksne hannbjørnen på vel 180 kg som ble felt i Tynset hadde en spesiell tannstilling, sans. etter en gammel skade i munnen. Foto: Lars Gangås

Kvotejakt på gaupe

Kontrollen av felte gauper og skuddplasser under kvotejakt på gaupe i 2007 viste at denne i stor grad var ryddig og forsvarlig gjennomført, og vi registrerte en nedgang i antall skadeskytinger sammenliknet med 2006. Det ble også satt ett ekstra fokus på dette i etterkant av jakta i 2006 og før oppstart av jakta i 2007. Som en oppfølging i forhold til jaktutøvelse på gaupe og skadeskytingsproblematikk planlegger SNO å bistå NINA med gjennomføring av en spørreundersøkelse om gaupejakt og utøvelsen av denne i 2008. Det ble ikke anmeldt noen forhold i forbindelse med kvotejakt på gaupe i 2007.

Villreinoppsyn

Villrein er en nasjonal ansvarsart som SNO skal ha et særlig ansvar for. SNO samarbeider med villreinutvalg/-lag og lokalt politi om kompetanseoppbygging og gjennomføring av villreinoppsynet.

I 2007 gjennomførte SNO-ansatte villreinoppsyn i 13 villreinområder. Videre ble det gjennomført informasjon/veiledning tilknyttet 16 villreinområder (møter/kurs, oppsyn). I ni villreinområder ble det gjennomført registreringer/dokumentasjon av villreinens områdebruk. I dette registreringsarbeidet ble villreinområder benevnt som "Nasjonale villreinområder" prioritert. I alt utførte SNO-ansatte ca. 410 – 420 dagsverk på oppgaver som var direkte villreinrelaterte, jfr. tabell 2.

Tabell 2: Antall villreinområder SNO-ansatte gjennomførte ulike arbeidsoppgaver i tilknytning til villreinarbeid.

Arbeidsoppgave	Antall villreinområder
Oppsyn i forb. med jakt	13
Organisering av oppsyn	6
Informasjon/veiledning	16
Registrering/dokumentasjon	9

Det ble fordelt kr. 325.000 i oppsynsmidler til villreinutvalg/-lag. Det er en viktig målsetting å utvikle en standard for oppsynsordningene i samtlige villreinområder som har en kvalitet på høyde med det de beste ordningene har i dag. Villreinutvalg/-lag rapporterer på egne skjema om bruken av midlene.

Til registrering av reinens områdebruk ble det fordelt kr. 320.000. Villreinutvalg/-lag og oppsynsordninger SNO samarbeider med var viktige samarbeidsparter i dette arbeidet.

SNO har opprettet et eget "Villreinteam" for å utvikle dette arbeidet. Villreinteamet består av naturoppsyn som har sitt virkeområde i større villreinområder.

Slakting av storbukk i Reinheimen, Ottadalen Nord villreinområde. Foto: Esben Bø

Motorferdsel i utmark

SNOs kontrollvirksomhet og tilsynsansvar omfatter motorferdsel som skjer både innenfor og utenfor verneområdene, og både på vinterstid og kjøring på barmark. SNO har utpekt ett lokalkontor i hvert fylke som har koordineringsansvar for motorferdsel.

I tillegg har SNO opprettet ett internt motorferdselsteam, som skal fungere som en særskilt kompetansegruppe. Teamet skal ta initiativ til intern kompetansebygging og bistå med avklaringer i faglige spørsmål. Teamet skal gi bidrag til policyutvikling, bistå i utarbeiding av faglige styringsdokumenter og informasjonsmaterieill, og delta i relevante utviklingsprosesser.

Konfliktnivået er relativt høyt på motorferdsel rundt om i landet, og negativ fokusering på enkeltpersoner i SNO kan til tider være betydelig. En del av teamets mandat er bl.a. å bidra til å styrke og utvikle metoder for hvordan oppsynsarbeidet legges opp. Dette inkluderer også samarbeid med andre etater, skjønnstøvelse og informasjons- og veiledningsarbeide.

De fleste planlagte motorferdselkontrollene skjer i samarbeid med politiet. Foto: Erik Ydse.

For 2007 har det vært gjennomført en rekke kontroller sammen med politiet, som medførte straffeforfølgning av ulovlig kjøring. I alt ble det anmeldt 128 brudd på motorferdselloven. Av disse var 88 ulovlig snøskuterkjøring, mens det var 40 saker i tilknytning til barmarkskjøring.

En god del av anmeldelsene som er inngitt er som følge av feltarbeide i annet oppdrag for SNO. Typiske situasjoner er at SNO er ute på annet oppdrag f. eks sporing av jerv og kommer ”over” personer som utøver ulovlig motorferdsel. Tilsyn med motorferdsel i utmark er altså med ”hele vegen”.

I 2007 har de fleste av kontroll etter motorferdselloven funnet sted ved bruk av motorkjøretøyer, som oftest snøskuter, men det er ved noen anledninger også brukt helikopter og fly. Dette har vist seg å være et effektivt virkemiddel i kombinasjon med personell på bakken.

Det er etter SNOs syn uomtvistet at det skjer en ikke ubetydelig økning av motorferdsel i utmark landet sett under ett. Dette medfører at det ligger store utfordringer også på dette området i 2008.

Skjøtselstiltak

For å ta vare på naturkvalitetene og verneformålet i verneområdene er det behov for ulike **skjøtselstiltak**. Behovet vil variere for ulike naturtyper. I mange av de kulturpåvirkede verneområdene er **gjengroing et problem i dag**. Viktige **skjøtselstiltak** i disse områdene kan således være **slått, beite, brenning, styving og tynning/rydding**. Andre **skjøtselstiltak** kan være **fjerning av fremmede treslag, uttak av trær / vegetasjon som er til hinder for opprettholdelse av verneformålet**. Nedenfor følger tre eksempler på **skjøtselstiltak** som ble gjennomført i 2007.

I en del verneområder blir det akkumulert til dels store mengder søppel. Det er ulike årsaker til dette, fra kystområder der flytende søppel kommer drivende på sjøen, til våtmarksområder i innlandet som får tilførsel fra elver eller sjøer, til nasjonalparker med etterlatenskaper fra lovlig ferdsel og aktivitet. For å bevare områdene er det nødvendig å fjerne søppelet. Dette blir ofte gjennomført som organiserte aksjoner, gjerne i samarbeid med skoleklasser eller frivillige organisasjoner. I 2007 organiserte SNO ca 50 ulike ryddeaksjoner i ulike verneområder, og i flere av disse aksjonene ble det fjernet flere tonn søppel.

Skjøtsel mot gjengroing

Gjengroing av kysten er et velkjent fenomen. Noen steder ønsker man ikke at dette skjer, slik som i deler av Rætt landskapsvernområde i Arendal kommune, Aust-Agder. Verneformålet her er å ivareta det særegne natur- og kulturlandskapet og at øyer som Tromlingene og Jerkholmen gror igjen anses ikke å være forenlig med målet for vernet. Øyene er også svært attraktive og mye brukt til generelt friluftsliv samt at de begge brukes som beiteområder for sau.

Minigraver ble bl.a. brukt til å trekke einer opp med rota. Foto: Arild Pfaff.

Høsten 2007 ble det forsøkt en ny metode for å åpne opp landskapet på en av øyene i Raet landskapsvernområde. Jerkholmen skulle besøkes av minigraver som ble fraktet ut med lekter og et arbeidslag på 8-10 mann fra NAV, Arendal. Arbeidet ble ledet i felt av SNO. Skjærgårdstjenesten i Arendal kommune bisto med frakt av personell og utstyr, herunder en jernhest til å frakte einer og annen vegetasjon til bålplassene som ble valgt med omhu. Grunneierne som har beiteinteresser på øya la ned en ikke ubetydelig arbeidsinnsats. Både fylkesmannens miljøvern-avdeling og landbruksavdeling og fylkeskommunens kulturavdeling befarte øya under arbeidet og var godt fornøyde med jobben som ble utført.

Skjøtsel i sanddynene

Sandyneøkosystemene er en relativt sjelden naturtype i Norge. Denne naturtypen er svært artsrik og inneholder mange særpregede og sjeldne arter. I sanddynelandskapet langs Jærstrendene er det særlig de bakenforliggende dyneengene som er mest artsrike. I forhold til den begrensede utbredelsen inneholder de svært mange rødlistearter (arter truet av utryddelse).

I dette bakdynelandskapet langs Jærstrendene har SNO igangsatt flere skjøtelsprosjekt for å ivareta denne vegetasjonstypen med tilhørende arts- mangfold. Bl.a. ble det i 2007 igangsatt en systematisk fjerning av sandlupin /jærlupin på seks ulike lokaliteter.

Spredning av fremmede arter er en av de store truslene mot biologisk mangfold og det ble derfor i 2007 lagd en svarteliste over fremmede arter i

Jærlupin/sandlupin er en innført fremmed art som ikke hører hjemme i norsk natur. Den fortrenger de aller fleste andre blomsterplanter.

Foto: Knut Henrik Dagestad.

Norge. Denne lista viser en oversikt over fremmede arter i Norge og i hvilken grad de kan utgjøre en trussel mot våre økosystemer. Jærlupin/sandlupin er en innført og fremmed art som har hatt en ekspansiv utvikling i deler av Jærstrendene landskapsvernområde. Den liker lysåpne, godt drenerte og nitrogenfattige voksesteder og har derfor funnet et tilnærmet optimalt voksested i sandjorda langs Jærstrendene. Arten sprer seg relativt raskt og fortrenger andre representative og sjeldne arter. Denne arten vil endre økosystemet dramatisk dersom det ikke blir iverksatt skjøtselstiltak. Dette var bakgrunnen for SNO iverksatte en mer systematisk fjerning av denne arten på utvalgte lokaliteter i verneområdet i 2007. I forkant av skjøtelsen ble det etablert fastruter og foretatt vegetasjonsanalyser slik at en kan se på endringer i artssammensetningen i de områder som blir skjøttet og derved på en bedre måte følge opp effekten av skjøtelsen i åra som kommer.

Der lupinene har fått vokse fritt i bakdynene kan hele landskapet framstå som en stor lupinåker. Foto: Knut Henrik Dagestad.

Ulike terrengetyper krever ulik tilnærming til skjøtelsen. På de fleste lokaliteter der SNO har gått inn og fjerner lupin er det relativt kupert. Det er da brukt tohjuls slåmaskin eller langorv (ljå). På en stor lokalitet der det er et jevnt underlag er det i stor grad brukt forhauster. I dette området ble det fjernet lupin i et bakdyneområde på omlag 100 da.

Fjerning av rynkerose

Rynkerose (*Rosa rugosa*) er i slekten nyperoser. Opprinnelse er fra Øst-Asia, og den kom til Norge rundt 1800. Populær i hager fra 1850. Den har rikelig med nyper som spres av fugler både lokalt og over lengre strekninger. Den sprer seg også over lange strekninger gjennom sjøen. Vaskes opp på strender og vi får en ny etablering. Den danner tette bestander som fortrenger naturlig vegetasjon, og sprer seg og godt med rotskudd når den først er etablert.

Hjertvika naturreservat i Aukra kommune, Møre og Romsdal, hadde en rynkerosebestand på ca 110 m². Plantene var opp til to meter høye, men og mange små og lave rotskudd.

Rosebestanden som skulle taes ut var på ca 110 m² med busker opp til to meters høyde. Foto: Michael Eklo.

”Formålet med fredinga er å ta vare på den minst påverka sanddynelokaliteten i Romsdal som og er den nordlegaste i Europa med marehalm og sandstorr i noko mengde.” Målet var å klippe ned rynkerosene manuelt. Bunte dem sammen i passe bunter og bære dem fram til vei, vel 100 meter unna. Avtale med kommunen om å hente buntene ved vei. Klippe stubben ren og smøre på konsentrert roundup med pensel. Blandingsforhold var tre deler roundup og en del frostveske. Frostveske ble brukt for at det fortsatt var fare for frost.

Tidspunktet var valgt med omhu. Viktig at sevjen ikke hadde gått, for da er det fare for at stubben vasker seg ren for roundup. Vi valgte senvinter, tidlig vår, etter at snøen hadde gått, men senhøstes når næringsstoffene igjen er på tur ned i rotsystemet er og mulig. Det meste av tiden gikk med til å klippe ned, bunte og bære ut.

Tidspunktet for uttaket av rosetrærne var valgt med omhu. Foto: Michael Eklo

Finklipping og påsmøring tok noe mindre tid. Med effektiv jobbing tok det totalt 21,5 effektive timer arbeid med selve skjøtselen, ca 12 min pr m² effektiv arbeidstid.

Godt utstyr med gode hansker og solid jakke var nødvendig for å gjennomføre jobben. Foto: Michael Eklo.

I ettertid er det reist spørsmål ved metoden, å benytte plantevernmidlet roundup i et verneområde. Forvaltningsmyndighetene har derfor igangsatt et forskningsprosjekt som skal finne fram til den beste metoden og tidspunktet for gjennomføring av denne typen skjøtselstiltak.

Rydding på Nordlandskysten

Det er store mengder søppel som årlig driver i land på kysten vår, og gjør det utrivelig både for folk og dyr. Mange lokale ryddeaksjoner gjennomføres av skoleklasser, velforeninger og lokale ildsjeler. I naturreservatene er det SNO som har tilsyns-ansvaret, og skal påse at verneverdiene blir tatt vare på. Med så mange verdifulle områder, over 50 kystverneområder bare i Nordland, er det en formidabel oppgave å rydde alt.

Mange lastebillass med søppel ble samlet inn i utvalgte verneområder i Nordland i 2007, og levert til de kommunale søppelanleggene for destruksjon. SNO organiserte ryddeaksjonene og transporten av søppelet, mens det var lokale kontaktpersoner og skoleklasser som i stor grad sto for selve ryddingen.

Noen sentrale reservater ble valgt ut i første omgang, så vil omfanget bli utvidet etter hvert ut fra ressurstilgang og behov. I år er Bliksvær og Karlsøyvær i Bodø og Engelvær i Steigen kommune ryddet. I tillegg er det gjennomført ryddeaksjoner i Sermela naturreservat på Andøya og Laukvik og Grunnfjør naturreservater i Lofoten.

I Bliksvær blir det samlet reksøppel på vestsiden av naturreservatet hvert år. Med et lite tilskudd blir det gjort en glimrende jobb. SNO organiserer transport der ute og inn til Bodø. For tredje året på rad frakter KV Åhav ca 200 sekker inn til Bodø og

Det aller meste av reksøppelet i Bliksvær og Karlsøyvær kommer med vinder fra sørvest. Mye kommer fra fiske/skipsftåten samt oppdrettsneringa - trålposer, tauverk, kasser, dunker med spillolje, isopor etc, men også denne plastkassen som har sin opprinnelse på den andre siden av Atlanterhavet ble funnet. Foto: Leonhard Mikalsen.

kommunen stiller velvillig opp med to lastebiler og frakter det hele inn til søppeanlegget på Vikan.

I Karlsøyvær naturreservat har SNO selv samlet inn en del større ting som har rekt i land, blant annet tre frysebokser, to kjøleskap og mye trålnett. Alt er fraktet til søppeanlegget på Vikan.

Engelvær naturreservat ligger eksponert til mot sydvesten og det har samlet seg mye reksøppel der opp gjennom årene. SNO fikk til en avtale med Steigen kystlag som disponerer en 40 fots kutter - "Nordstjerna" om innsamling av reksøppel. Det ble samlet inn fra ca 20 øyer og holmer i år, men det er mye igjen så det er planlagt å fortsette i 2008.

På Andøya har det vært rydding i Sørmele naturreservat. Her samlet grunneierne med bistand fra SNO inn reksøppel langs stranda, mye plast, samt en svær omlastningsbøye. Andøya kommune tok seg av alt etter at søppelet var fraktet til vei. Her vil arbeidet bli videreført i 2008.

Søppelrydding i Flatanger

SNO Namsos og elever fra Flatanger Montessorieskole organiserte en søppelaksjon i Flatanger. Det ble funnet mye skrot og avfall langs fjæra, og totalt ble det fylt opp seks svære søppelsekker, deriblant en gammel dataskjerm. Søppelaksjonen ble gjort i et populært utfartsområde etter ønske fra elever og foreldre.

Dette var siste skoledag før sommerferien for elevene, og de hadde en fin dag med godt vær, og topp humør. På slutten av dagen fikk de også tid til å studere livet i fjæra. Og som alltid; selvgrillede pølser smaker best!

Folk kaster det meste i fra seg. Her fant vi en gammel PC-skjerm. Ivrige elever fra Flatanger Motnessorieskole plukker søppel i fjæra. Foto: Arnstein Johnsen

Tilrettelegging

Å tilrettelegge verneområdene for en skånsom bruk innebærer ofte inngrep i selve verneområdet, ved bygging av stier, klopper/bruer, rasteplasser. I tillegg er det behov for tilrettelegging ved adkomststier og veier inn mot områdene. Dette gjelder i stor grad informasjonstiltak, med tavler og skilt og grensemerker. Dette arbeidet skjer i nært samarbeid med forvaltningsmyndigheten, og som et viktig ledd i å forebygge miljøkriminalitet ved brudd på vernebestemmelsene. Vedlikehold av informasjonsmaterialet er en kontinuerlig tilsynsoppgave som må skje fortløpende, der både slitasje fra vær og vind samt hærverk fører til et stort behov for utskiftning og fornying.

Spranget – en port til Rondane

Nye informasjonsplakater er utarbeidet for Dovre og Rondane nasjonalparker i 2007. I samarbeid med Nasjonalparkriket, Den norske turistforening, lokale reiselivslag og berørte kommuner er det blitt enighet om å benytte Direktoratet for naturforvaltning sin mal til tavler. Nasjonalparkriket og Sel kommune lagde egne plakater etter samme mal i 2007. Høvringen aktivitetsselskap sine plakater er ferdig til påske i 2008. Det har vært samarbeid om hvilke tema som skal berøres på hver enkelt plakat, slik at informasjonspunktene framstår som en helhet med både nasjonalpark-, regional-, kommune- og lokal turistinformasjon. Informasjonen er på tre språk, norsk, engelsk og tysk. Erfaringene fra samarbeidsprosjektene er gode. Tilrettelegging for parkering og korte natur- og kulturstier er gjennomført for disse områdene.

På Spranget, i Sel kommune, er det etablert informasjonspunkt med tavler og peketavle til alle fjelltoppene over 2000 meter over havet som man ser derifra. Foto: Finn Bjormyr.

Hver sommersesong parkerer 13.000 biler på parkeringsplassen, i tillegg til to bussavganger mellom Spranget og Otta daglig. Totalt er det ca 50.000 mennesker på denne plassen som skal innover i Rondane nasjonalpark. Dette er det viktigste utgangspunktet for turer i nasjonalpark.

Smukksjøen er også et mye brukt utgangspunkt for turer i nasjonalparken. Her er det satt opp ferdselstiller som viser at det er ca 25 000 besøkende inn i nasjonalparken årlig. Informasjonspunktet er utarbeidet i samarbeid med eierne av Smukksjøseter turisthytte og Høvringen aktivitetsselskap. Foto: Finn Bjormyr.

Ferdselstellere

I samarbeid med forvaltningsmyndighetene starta SNO ferdseleksregistrering i fem verneområder i Sør-Norge i 2006. Det var i første rekke i høgfjellsområder og på mye brukte stier at det ble utplassert tellere. Arbeidet kom sent i drift da, men i 2007 har det vært dekning det meste av sesongen.

Registrering av ferdsel i utvalgte områder inngår i Dovrefjellrådet sitt naturovervåkingsprosjekt i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark.

Sensoren er gjemt i gjerdestolpe, for å unngå manipulering av dataene.

Foto: Arne Johs. Mortensen

Automatiske registreringer over tid gir kvantitative og mer presise data enn manuelle tellinger og er på sikt mindre ressurskrevende. To tellestasjoner ved Kongsvold fjellstue ble etablert i 2006 og har vært i kontinuerlig drift. Oppstart og utprøving av teknologi, tekniske utfordringer og kompetanseoppbygging har vært ressurskrevende, men trolig nødvendig i en slik fase.

I 2007 gikk det minst 8000 personer fra Kongsvold fjellstue og inn mot Stropplsjødalen (søre sti).

Her er både sensor og logger gjemt i en stein-varde.

Foto: Arne Johs. Mortensen

Trafikken viste en forventet fordeling gjennom året, med en markert topp i sommermånedene, hvor juni, juli og august til sammen hadde ca 70 % av ferdselen. Månedene november, desember, januar og februar hadde til sammen mindre enn 5 % av ferdselen.

Trafikken fordelte seg ulikt på ukedagene i sommermånedene og om høsten. Ikke uventet var trafikken i juli jevnere fordelt mellom ukedagene, enn den var i september, hvor det var forholdsvis større trafikk på fredager, lørdager og søndager.

Trafikken fra Kongsvold fjellstue og inn i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark endret seg minimalt fra 2006 til 2007. Både det totale antall besøkende og fordelingen mellom ulike måneder var overraskende likt.

Porsanger – rasteplass og fuglebu

Valdakmyra er selve "plommen" i Stabbursnes naturreservat og Ramsarområdet. Her man blandt mange andre spennende arter kan se den utryddningstrua dverggåsa, som bruker området til rasteplass både på vår- og høsttrekket. Ute på kanten av Stabbursneset, med god utsikt over Valdakmyra, ble det bygd ei "fuglebu", et skjul. Bord og benker med villmarkspreget og bål plass er også anlagt innenfor bua. Huset er bygd i solid materiale og gravd noe ned i bakken slik at det blir minst mulig synlig både fra veien og fra myra. Huset er plassert slik at det vil være mest mulig skjult av vegetasjon. Det viktigste behovet for ei slik bu var å få samla trafikken på et akseptabelt sted, slik at man unngår unødvendig forstyrrelser av fuglelivet på myra.

Den nye fugleskjulet på Stabbursnes er delvis gravd ned i skrenten over Valdakmyra, og gir gode muligheter til å studere det rike fuglelivet i Ramsarområdet. Foto: Torkjell Morset.

Overvåking, kartlegging og tiltak

SNO gjennomfører og bistår i bestandsovervåkingen av en rekke arter. Størst innsats blir gjort i overvåkingen av de store rovdyrene, men også på fjellrev blir det gjort et betydelig overvåkingsarbeid. På rovdyr utfører SNO i tillegg et betydelig arbeid på dokumentasjon av skade på husdyr og tamrein, og felling av rovdyr det blir fattet vedtak om ekstraordinære uttak av.

Bestandsovervåking av rovvilt

SNO gjennomførte også i 2007 betydelige registreringsoppdrag for Direktoratet for naturforvaltning i tråd med Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt. Metodikken for arbeidet er utarbeidet av Norsk institutt for naturforskning (NINA) og SNO utfører arbeidet i henhold til spesifikke instruksjoner for den enkelte art. Registreringsresultatene er rapportert gjennom Rovbase inn til NINA for endelig gjennomgang og sammenstilling.

Gaupe

Registrering av familiegupper hos gaupe ble gjennomført i perioden 1. oktober til 28. februar. De fleste familieguppene ble påvist etter meldinger fra publikum om spor etter to eller flere gauper som gikk sammen. Det kom også inn noen meldinger gjennom linjetakseringer som gjennomføres av NJFF i noen fylker.

I alt 201 meldinger om familiegupper (inkludert gaupeunger som ble felt under kvotejakt) ble

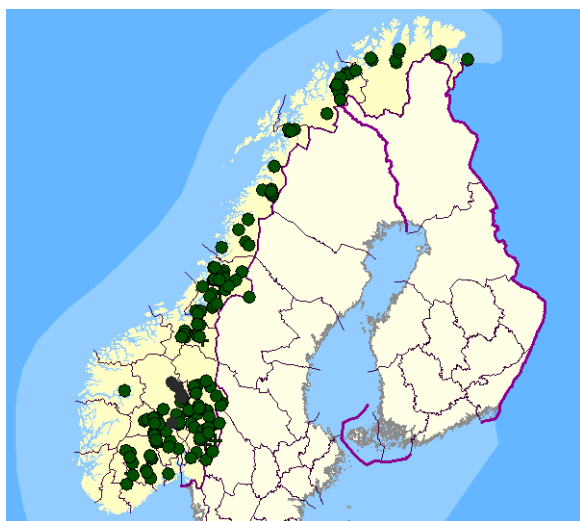

Fig. 3. 201 dokumenterte og antatt sikre meldinger om familiegupper hos gaupe i 2007.

etter feltkontroll vurdert som dokumentert eller antatt sikre observasjoner. NINA vurderte, med grunnlag i dette rådata-materialet, bestanden til å omfatte minimum 69 forskjellige familiegupper pr januar i 2007.

Jerv

Ynglere registrering hos jerv ble gjennomført i perioden fra primo mars og ut snøsesongen. Det ble foretatt etterkontroll av ynglehi på barmark utover sommeren. Det ble samlet jervemøkk for DNA-analyse langs jervens sporløyper. Det var første år dette også ble gjennomført i deler av de tre nordligste fylkene.

Totalt gikk registreringsoppdraget i 2007 ut på kontroll av 230 kjente hilokaliteter samt ny-leiting etter ynglehi i prioriterte områder. Hver av lokalitetene ble gjennomsnittlig besøkt om lag 4 ganger. Ved bruk av GPS ble det logget en registreringsinnsats på nesten 95.000 km. Det ble påvist til sammen 51 dokumenterte eller antatt sikre ynglinger hos jerv.

DNA-analyse av 168 møkkprøver, samt felte dyr i perioden, påviste 60 ulike individer i materialet

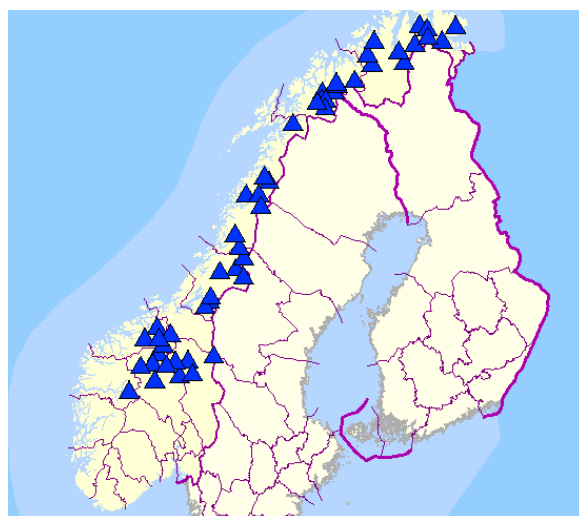

Fig. 4. 51 dokumenterte og antatt sikre ynglinger hos jerv i 2007.

fra de tre nordligste fylkene. Det ble samlet 316 møkkprøver av jerv i det Sør-Norge, fra og med Nord-Trøndelag og sørover. Rapporten om DNA-analyse av disse prøvene forventes ca 1. april 2008.

Ulv

SNO har ansvar for registrering av streifdyr av ulv gjennom skadedokumentasjon, oppfølging av meldinger, sporinger og møkksamling for DNA-analyse. Høgskolen i Hedmark har ansvar for overvåking av stasjonære ulve-flokker og par.

Totalt 267 ulike meldinger om ulv ble registrert i Rovbase i løpet av året. Av disse ble 90 meldinger/observasjoner vurdert som dokumentert eller antatt sikre. Sammen med påviste ulveskader på husdyr og tamrein gir disse observasjonene en oversikt over hvor det er registrert aktivitet av ulv i 2007.

Utenfor forvaltningssona for ulv har SNO i 2007 påvist streifdyr av ulv i Finnmark, Nord og Sør Trøndelag, Hedmark, Oppland, Akershus, Buskerud, Telemark og Aust - Agder. Gjennom sporingsarbeidet ble det samlet 45 møkkprøver av ulv for mulig DNA-analyse.

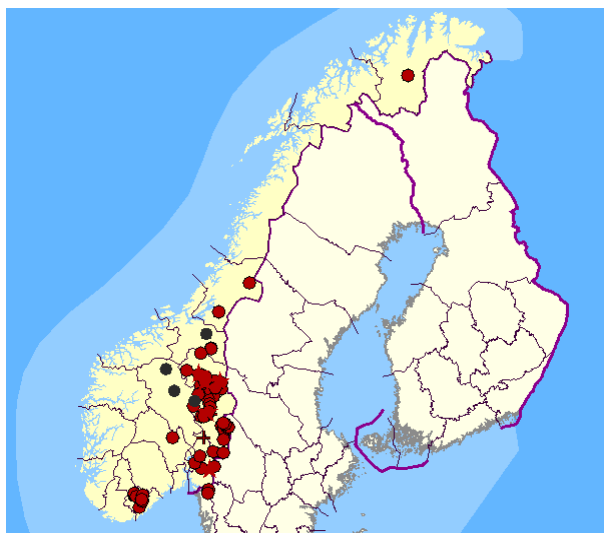

Fig. 5. 90 dokumenterte og antatt sikre meldinger om ulv i 2007.

Bjørn

SNO har i løpet av 2007, gjennom innsats fra elgjegere, publikum og lokale rovviltkontakter, samlet inn til sammen 432 ekskrementer og hårprøver som antas å være fra bjørn. Prøvene er oversendt til DNA-analyse ved Bioforsk

Svanhøvd i Pasvik i Finnmark og resultatet av analysene forventes å foreligge til 1. april 2008.

Hovedinnsatsområdet for innsamling av DNA materiale fra bjørn i 2007 var Sør-Norge, sør for Sør-Trøndelag og Møre.

Fellingsoppdrag på rovvilt

Fra 12. februar og utover våren fikk SNO en rekke oppdrag på uttak av jerv med grunnlag i vedtak fattet av DN. Oppdragene omfattet i første omgang uttak av enkeltdyr, men utover våren kom det også flere vedtak om uttak av valper og mordyr fra ynglehi. Til sammen tok SNO ut 49 jerver. Av dette ble 9 tisper og 26 valper avlivet ved uttak av til sammen 11 ynglehi, mens 7 tisper og 7 hanner ble tatt ut som enkeltdyr.

Den 23. mars 2007 besluttet MD at fellingsressursen i SNO skulle styrkes med 2 mill kr. Ressursen skulle i hovedsak styrke SNO sitt arbeid i beitesesongen for sau, herunder bistand til lokale fellingslag ved skadefellingsforsøk og til kursing av lokale fellingsledere. Etter dette ble bemanningen styrket med 2 fellingsledere på fulltid og 3 fellingsassistenter på timebasert kontrakt i perioden 15. april til 15. oktober. Det ble samtidig anskaffet 3 nye hunder for opplæring på bjørn. Som følge av dette kunne SNO disponere 8 personer med minimum 1 hund hver til sporings- og fellingsoppdrag sommeren 2007.

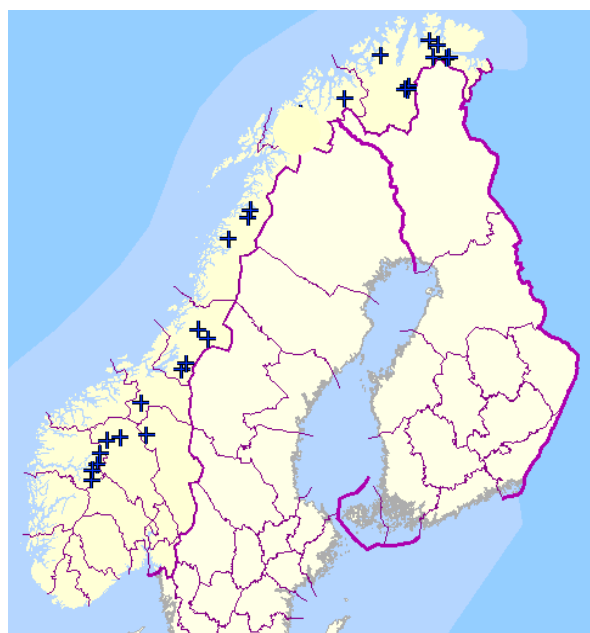

Fig. 6. Oversikt over hvor SNO har tatt ut jerv i 2007.

Det ble gjennomført til sammen 5 uker med sporingstrening på radiomerket bjørn i samarbeid med Det Skandinaviske Bjørneprosjektet.

I samarbeid med fylkesmennene har SNO i løpet av året gjennomført til sammen 6 kurs for lokale fellingsledere. Dette har blant annet ført til en bedre, mer løpende og mer presis dialog mellom lokale fellingslag og fellingspersonellet i SNO.

Som følge av denne styrkingen av kapasitet og kompetanse, både hos lokale fellingsledere og i

SNO, har SNO i 2007 kunnet yte betydelig mer aktiv bistand til lokale fellingslag enn hva som har vært mulig tidligere. Det ble gitt til dels betydelig bistand i en rekke fellingsforsøk på bjørn fra Kåfjord i nord til Ringsaker i sør. To bjørner ble felt i forbindelse med slik bistand. SNO gjennomførte også tre ettersøk etter påkjørt og påskutt bjørn i løpet av året. I tillegg utførte vårt fellingspersonell en rekke sporinger/utredninger i forbindelse med meldinger om bjørneaktivitet nær bebyggelse, skader på husdyr mv.

Fjellrev

Overvåking

Nasjonalt overvåkingsprogram for fjellrev ble startet i 2003 på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning som en del av Handlingsplan for fjellrev. NINA har ansvar for utvikling og drift av den nasjonale hibasen. SNO koordinerer felt- og

dokumentasjonsarbeidet. Feltarbeidet er organisert gjennom seks regionalt ansvarlige i SNO som koordinerer arbeidet i hver sin region. Vel 30 personer fra SNO, Fjelltjenesten og Fjelloppsynet utfører det praktiske feltarbeidet. NINA behandler, kvalitetssikrer og sammenstiller dokumentasjonsarbeidet som gjøres i felt.

Fjellrevkull i Børgefjell 2007. Alle de tre fargevariantene hos fjellrev er representert i dette kullet: blårev (1), hvitrev (1) og sandfarget rev (2). Foto: Vegar Pedersen.

SNO og andre utførte til sammen 543 vår- og sommerkontroller på i alt 355 forskjellige fjellrevhi, dvs over halvparten av alle kjente fjellrevhi ble kontrollert. Fjellrevkullene fordelte seg slik: Børgefjell (8), Saltfjellet (1), Indre Troms (1), Finnmark (6). (se figur under). Det ble registrert flere store kull med 9-11 valper, og minimumsanslaget på antall fjellrevvalper som så dagens lys i fjellet er 112: Børgefjell (57), Saltfjellet (9), Indre Troms (5), Finnmark (41). Valpene var i godt hold og

gjentatt overvåking utover høsten bekreftet god overlevelse. Forklaringen til dette ligger i god tilgang på smånagere dette året. 15 nye fjellrevhi ble registrert og lagt inn i hibasen, dvs fjellrevhi som tidligere ikke var kjent eller ikke var lagt inn i hibasen. Det ble under overvåkingsprogrammet også registrert 17 ynglinger av rødvov i høyfjellet fordelt over hele landet. Dette er flere enn i fjor og henger trolig også sammen med den gode smånager-tilgangen.

Det ble samlet inn mer enn 450 skitprøver for DNA-analyse, hvorav 195 viste seg å være fra fjellrev. Ut ifra innsamlet materiale er det god grunn til å anta at det ikke er opprinnelig vill fjellrev igjen i Sør-Norge, med unntak av de valpene som ble satt ut under avlsprosjektet i Oppdal/Dovre fjell høsten 2007. Alle prøvene fra Sør-Norge inneholdt som tidligere år haplotype H9 som ikke finnes naturlig i den opprinnelige fjellrevbestanden i Fennoskandia.

Oppdrettsrev

Oppdrettsrev kan være en trussel mot fjellreven. Det er bekreftet at rømte oppdrettsrever kan etablere seg og yngle i naturen, samt reproducere ("hybridisere") med fjellrev. I løpet av året ble det registrert flere tilfeller av rømte oppdrettsrever i høyfjellet. En yngling av oppdrettsrev eller såkalt "hybridrev" ble dokumentert ved Geiteryggen turisthytte i Buskerud. SNO avlivet en rømt oppdrettsrev i Oppdal i Sør-Trøndelag.

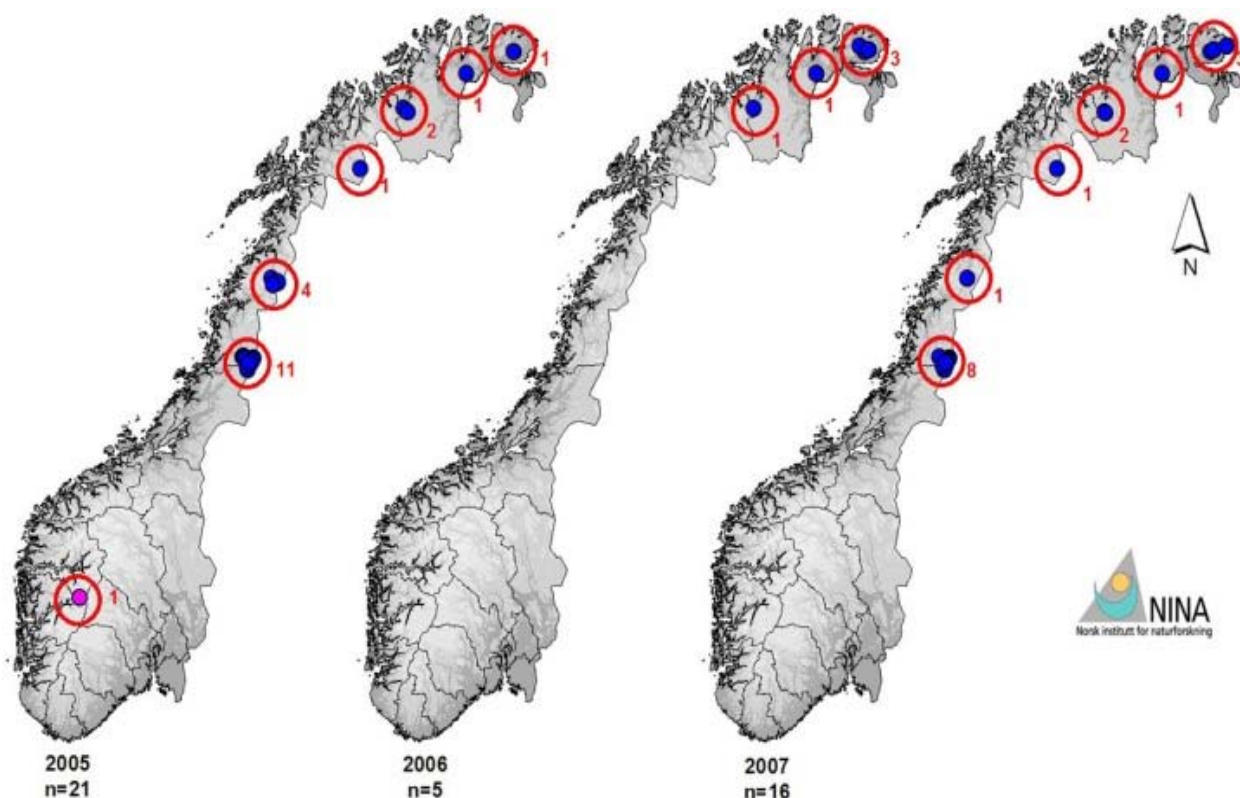

Fig 7. Fordeling og antall registrerte ynglinger av fjellrev i Norge de siste tre år. Kilde: NINA

Fjellrevtiltak på Varangerhalvøya

I 2005 fikk SNO i oppdrag fra DN å gjennomføre intensivt uttak av rødrev i leveområdene for fjellrev på Varanger-halvøya i Finnmark. Fellingstiltaket er en integrert del av Prosjekt fjellrev i Finnmark som gjennomføres i regi av Universitetet i Tromsø. SNO har bistått prosjektet med flere oppgaver, blant annet utsetting og drifting av fotobokser på åte-stasjoner, sporregistreringer og diverse transportoppdrag. Både rødrevfelling og

Varangerprosjektet for øvrig er en del av tiltakene fra Handlingsplan for fjellrev.

I løpet av 2007 ble det avlivet 23 rødrever av SNO. Dette er litt under halvparten av tilsvarende tall fra 2006 og 2005 (henholdsvis 56 og 49 rødrever). Fellingene ble gjennomført ved bruk av snøskuter, i tråd med de vilkår som er gitt i DN's vedtak og Instruks for det statlige fellingslaget ved uttak av vilt gitt av MD.

Reinens områdebruk

I 2007 har SNO økt fokus på registrering og dokumentasjon av villreinens arealbruk og skaffe kvalitetssikra villreindata for bruk i regionale planprosesser for de ”Nasjonale villreinområdene”. I tillegg til registrering og dokumentasjon utført av egne ansatte ble det i 2007 fordelt kr. 320.000 til dette arbeidet, - da med de ”Nasjonal villreinområdene” som første prioritet.

Midlene ble brukt til feltregistreringer i regi av rettighetshavere og oppsynsordninger SNO samarbeider med. SNO's egne ansatte utførte registreringer i 9 villreinområder.

I registrering og dokumentasjonsarbeidet blir det benyttet et eget ”sett rein” skjema der tid, sted, flokkstørrelse, eventuell flokkstruktur og adferd blir notert. Dokumentasjonen skal enkelt kunne overføres som plott på kart. Det er opprettet en egen arbeidsgruppe med representanter fra Norsk Villreinsenter Nord og DN som skal vurdere nærmere tekniske kartløsninger og innsynsmuligheter.

SNO har gjennom egen aktivitet og gjennom tjenestekjøp samlet punktregistreringer i enkelte villreinområder fra 2005, men det var først fra 2006 arbeidet fikk et større omfang. Det er

hovedsakelig i Ottadalen, Knutshø, Snøhetta og Forollhogna at metoden prøves ut. NINA gjennomfører lignende registreringer gjennom ”Reinsprosjektet i Langfjella” (Hardangervidda, Setesdal og Nordfjella).

Det blir lagt stor vekt på å organisere innsamling av data og muligheter for innsyn/datautveksling samtidig.

Villreinregistreringer basert på posisjonsplott er ingen ny metodikk, men det nye er at dataene nå får en digital form som gjør det mulig å ta i bruk nye verktøy (GIS). Metoden er enkel, billig og langsiktig og kan ofte kombineres med andre feltoppdrag. Historiske data kan overføres fra gamle feltdagbøker der det er opplysninger om tid og sted. Overføring av historiske data er i gang. På denne måten økes tidsvinduet både framover og bakover.

Målsettingen er at rettighetshavere, kommuner og andre myndigheter lett skal kunne få tilgang til kvalifiserte data og produsere egendefinerte kart som bygger på korte eller lange tidsperioder, bestemte årstider, bestemte kategorier dyr osv.

Vinterstemning i villreinområdet i Breheime. Foto: Esben Bø

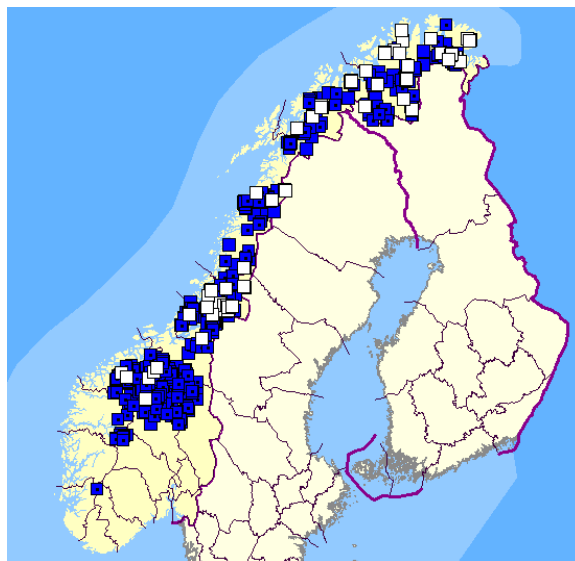
Skadedokumentasjon

Statens naturoppsyn har ansvaret for skadedokumentasjon på tamrein og husdyr som mistenkes å være drept eller skadet av rovvilt. Erfaringsmessig blir kun en liten andel av sau og rein som tapes på beite gjenfunnet som kadavre. Ved mistanke om rovviltskade skal kadaverfunnene/ skadene rapporteres til SNO som foretar en nærmere undersøkelse og vurdering av den enkelte skadesak

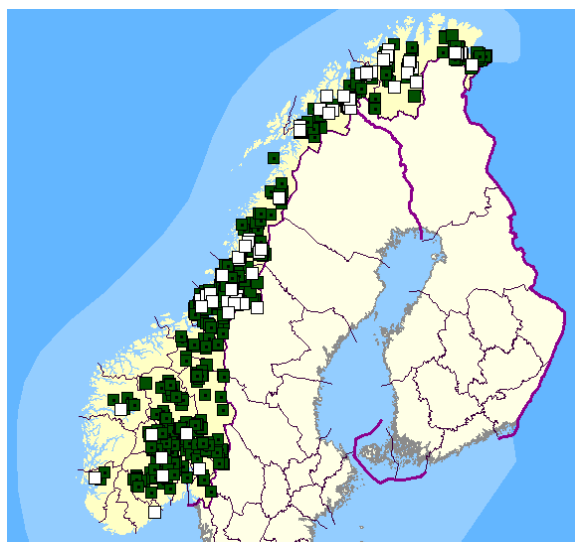
I 2007 har SNO registrert totalt 8684 slike meldinger om mulige rovviltskader i Rovbase. Disse fordeler seg med 6237 meldinger om sau, 2362 meldinger om rein og 85 meldinger om andre arter. I 6716 av tilfellene (77 %) er kadavret/skaden nærmere undersøkt av rovviltkontakt. De øvrige meldingene er vurdert med grunnlag i opplysninger gitt av eier/finner.

Tabell 3. Data i tabellen og kartene nedenfor er hentet fra Rovbase den 7. mars 2008 og omfatter kadavre av sau og tamrein som er gjenfunnet og dokumentert eller antatt drept av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn i 2007. I tabellen fremgår også antall saker med annen påvist dødsårsak og antall saker med usikker dødsårsak.

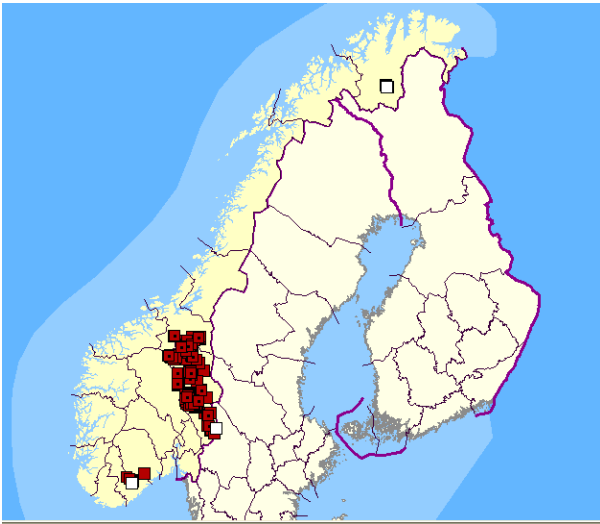
Dok/ant skadevolder	Sau	Rein
Gaupe	537	377
Jerv	654	341
Bjørn	1003	9
Ulv	525	3
Kongeørn	146	221
Fredet rovvilt uspes.	85	165
Annet	745	74
Usikker	2542	1172
Totalt	6237	2362

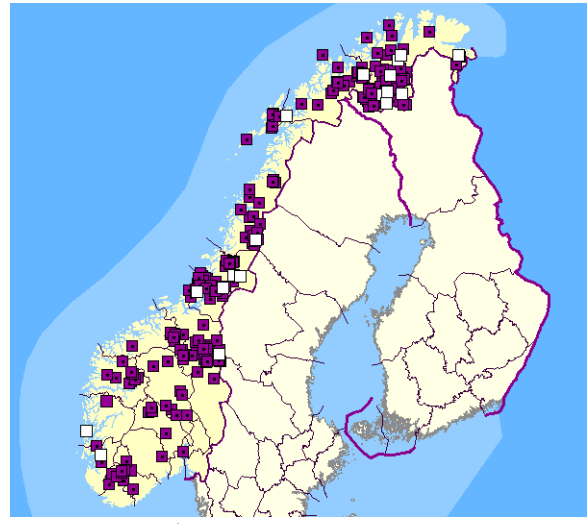
Jerv: Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre jerveskader på husdyr og tamrein i 2007.

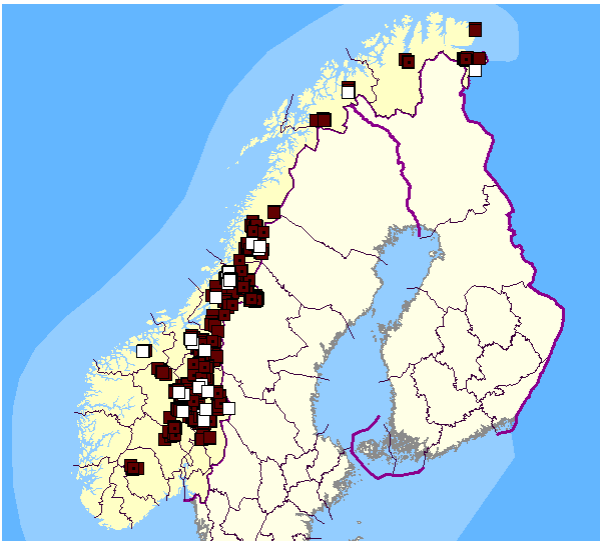
Gaupe: Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre gaupesker på husdyr og tamrein i 2007.

Ulv: Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre ulveskader på husdyr og tamrein i 2007

Kongeørn (t. h.): Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre kongeørnskader på husdyr og tamrein i 2007

Bjørn: Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre bjørneskader på husdyr og tamrein i 2007

Utviklings- og driftsoppgaver

Her beskrives enkelte deler av de administrative, personalmessige sider av SNOs virksomhet. I tillegg er relasjonen til andre kontroll og oppsynsetater omtalt.

Båtmateriell

SNOs oppsynsbåter, som til sammen utgjør 45 enheter er stasjonert langs hele kysten. Av disse er det 8 enheter som vi kan betegne som "store" båter. Resten av flåten består av gummibåter, aluminiumsbåter og RIB-båter. Det ble tatt i bruk fire nye RIB-båter i 2007 stasjonert henholdsvis i Tromsø, Alta, Lakselv og Tana. Oppsynsbåten "Hauken" har gjennomgått en betydelig opprusting i 2007 før den våren 2008 flyttes til Porsgrunn, og settes inn i drift som felles oppsyns- og aksjonsbåt i Oslofjorden. I tillegg til de 45 enhetene som SNO bruker, kommer 10 båter som disponeres av politiet og Fjelltjenesten.

SNOs båtmateriell begynner etter hvert i stor grad å bli gammelt og utslitt, og kostnadene med omfattende reovering /oppgradering og eventuell fornyelse er store. Nye HMS-rutiner har også satt ekstra fokus på sikkerhet, og en del tiltak må gjennomføres for å sikre eget personells sikkerhet og å oppfylle nytt regelverk på tilfredstillende måte. Det er derfor en utfordring å få mest mulig ut av eksisterende ressurser gjennom oppgradering av de båter som fortsatt kan ha stor bruksverdi, noe kjøp av nyere brukt materiell og diverse omdisponering av båter.

Samarbeid og bistand

Politi, Kystvakten og Kystverket

SNO har bred og variert kontakt med **Politi- og påtalemyndigheten**. På sentralt nivå samarbeider SNO med Politidirektoratet (POD), ØKOKRIM og Riksadvokaten. SNO deltar i politiets sentrale samarbeidsarena om miljøkriminalitet- "Sentralt tverretatlig samarbeidsforum", og lokalt SNO deltar i fylkesvise miljøforum som ledes av politiet. Det er gjennomført mange samarbeids-kontroller/-aksjoner med politiet; særlig motorferdsel-kontroller, lakseoppsyn og villreinjakttoppsyn.

Gjennom samarbeidsavtalen med **Kystvakten** er det etablert et godt samarbeid med Kystvakten om et helhetlig oppsyn i kystsonen. Gjennom felles planlegging og samordning, kompetanse- og informasjonsutveksling og praktisk samarbeid er dette samarbeidet videreutviklet i 2007. Etter hvert som Kystvakten tar i bruk sine nye fartøyer vil behovet for og nytten av samarbeid øke.

Samarbeidsavtalen med **Kystverket Midt-Norge** er fulgt opp gjennom kompetansetiltak, felles planlegging og samarbeid om praktiske oppgaver. Samarbeidsprosjektet vil gå videre i 2008.

Vurderes: Det er ennå ikke formalisert noen konkret samarbeidsavtale mellom Kystverkets beredskapsavdeling og SNO i oljevernssammenheng, men SNO bistår normalt likevel ifm slike aksjoner når det er behov. Til nå har denne bistanden omfattet bistand til Fylkesmannen i vedkommende fylke, men indirekte blir dette også et bidrag til Kystverket som hovedansvarlig for aksjonen.

Tjenestekjøp og tjenestosalg

SNO og **Statskog** har over flere år hatt en samarbeidsavtale om statlige naturoppsynsoppgaver utført av Fjelltjenesten i Nordland og Troms. Tjenestekjøpet omfatter blant annet arbeidsoppgaver knyttet til tilsyn og tiltak i nasjonalparkene og andre verneområder, lakseoppsyn og rovviltarbeid.

SNO kjøper også tjenester fra **fjellstyrene** til statlig naturoppsyn. Tjenestekjøpene er særlig knyttet til tilsyn og tiltak i nasjonalparker/andre verneområder og rovviltoppdrag på statsgrunn i Sør-Norge.

I 2007 inngikk SNO en avtale om samarbeid og tjenestosalg til **Finnmarkseiendommen (FeFo)**. Det største oppdraget for FeFo er knyttet til gjennomføring og tilsyn med elgjakta i Anarjohka nasjonalpark.

Et stort antall marine ender og skarv, her to ærfuglhanner og en toppskarv, ble offer for oljesølet omkring Fedje etter Serverforliset. Fugler med mindre olje i fjærdrakten går på land for å redusere varmetapet i sjøen. Foto: Terje Haugland.

Bistand fra SNO under Server-ulykken:

MS Server forliste i Hellisøy naturreservat på Fedje, Hordaland, sent om kvelden fredag 12. januar 2007 under svært dårlige værforhold. Det ble tatt kontakt med Fylkesmannens miljøvernnavdeling i Hordaland samme kveld og SNO i Bergen og Askøy stilte personell og utstyr til disposisjon for aksjonsledelsen i Kystverket og Fylkesmannens miljøvern-avdeling.

Gjennom god lokalkjennskap om skjærgården, sjøfuglforekomstene og med ansvar for tilsynet med sjøfuglreservatene bisto SNO i oljevernaksjonen med fortløpende innsamling av data om skadesituasjonen, samt transport av personell og utstyr etter behov. SNO undersøkte de områder som aksjonsledelsen ønsker rapport fra, og skaffer så god oversikt over området som mulig, både med tanke på oljesøl og skade på sjøfugl. All informasjon fra SNO gikk direkte til aksjonsledelsen i Kystverket i tillegg til at Fylkesmannen deltok med eget personell.

Værforholdene i området var flere dager så dårlige at SNOs båter ikke kunne brukes. Vår bistand og undersøkelser ble da utført fra land.

Organisasjon og bemanning

SNO er organisert som en egen tilsynsenhet i Direktoratet for naturforvaltning, med sentral administrasjon i Trondheim. Lokalt er SNO organisert i tre seksjoner, Nasjonalpark-, Kyst- og Rovviltseksjonen, med til sammen 63 lokale stillinger, fordelt på 49 lokalkontorer. SNO sentralt var i 2007 bemannet med i alt 9 faste stillinger, 8 deltidstilsatte samt en hospitant fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Daglig ledelse, administrasjon og drift, samt stabs- og støttefunksjoner løses fra hovedkontoret i Trondheim. I tillegg har SNO sentralt hentet inn særskilt kompetanse fra SNO lokalt i forbindelse med flere utrednings- og utviklingsprosjekt. I alt seks av stillingene ble besatt i løpet av året, hvorav fire naturveiledere ved de to villreinsentrene.

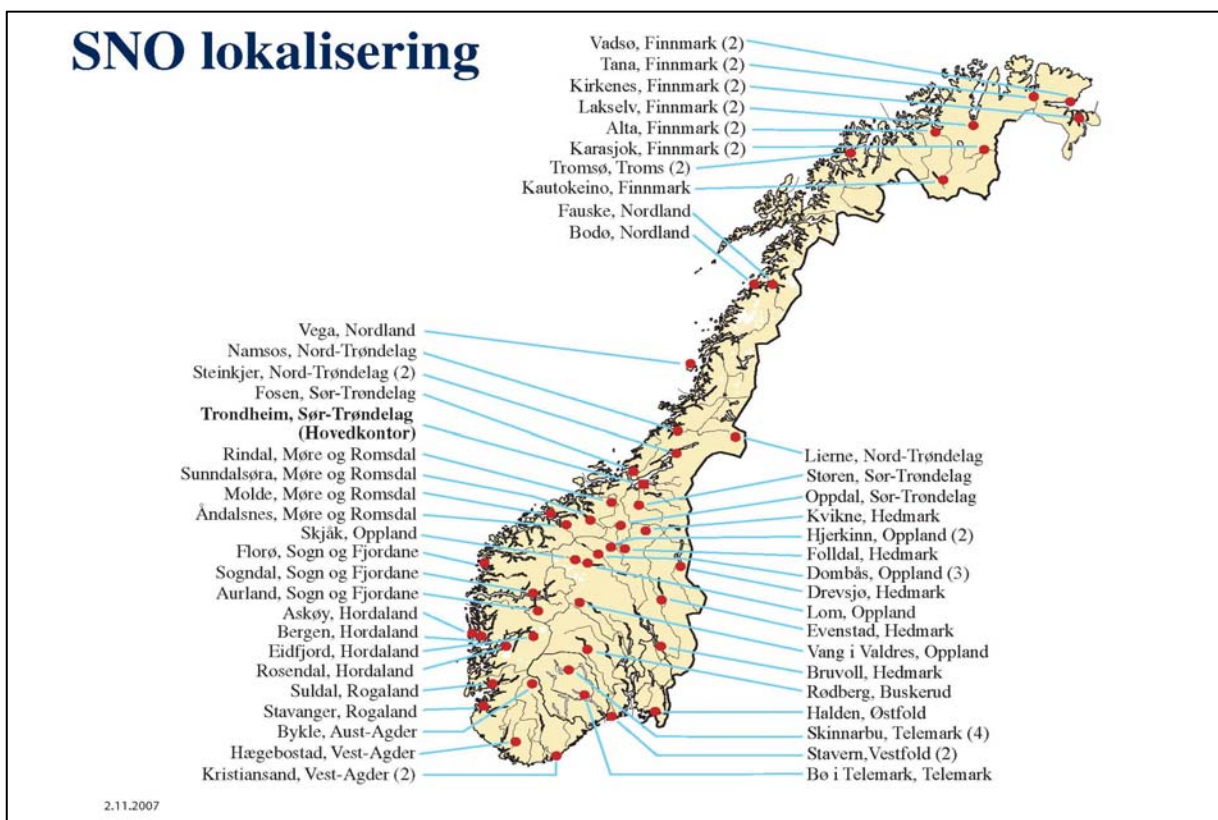
I tillegg til de faste stillingene har SNO arbeidsavtale og tjenestekjøpsavtale med en lang rekke etater og enkeltpersoner. Det gjelder spesielt innen rovviltarbeidet der 205 personer var engasjert som rovviltkontakter i 2007. Noen av disse har avtaler utover skadedokumentasjonsarbeidet, og deltar i bl.a. bestandsregistrering og fellingsoppdrag sammen med 10 andre engasjerte enkeltpersoner og flere fjellstyrer. Innen lakseoppsyn og tiltak i verneområder og nasjonalparker har det i tillegg

vært engasjert 49 personer og gjennom tjenestekjøp har det vært avtaler med Fjelltjenesten i Nordland og Troms (15 personer), 28 fjellstyrer, to bygdeallmenninger samt 83 enkeltpersoner i Sør-Norge.

Feltaktivitet

Feltaktiviteten til de fast tilsatte naturoppsynene i SNO var i 2007 på totalt 4030 dagsverk. Atten av stillingene ble besatt i løpet av året og hadde ikke helårsvirkning. Generelt var det størst feltinnsats i kyst- og nasjonalparkseksjonen, mens de rovviltansvarlige i større grad hadde administrative oppgaver knyttet til skadedokumentasjonsarbeidet. I tillegg til egen feltinnsats ble det kjøpt oppsynstjenester lokalt for over 3000 dagsverk.

Arbeidet med å utvikle et elektronisk rapporteringssystem ("Elektronisk feltdagbok") i SNO er videreført i 2007. Datasystemet er tredelt, og består av en administrativ del for time- og aktivitetsregistrering, en anmeldelsesbase og en fagdatabase. Anmeldelsesbasen nærmer seg slutføring og vil bli tatt i bruk våren 2008.

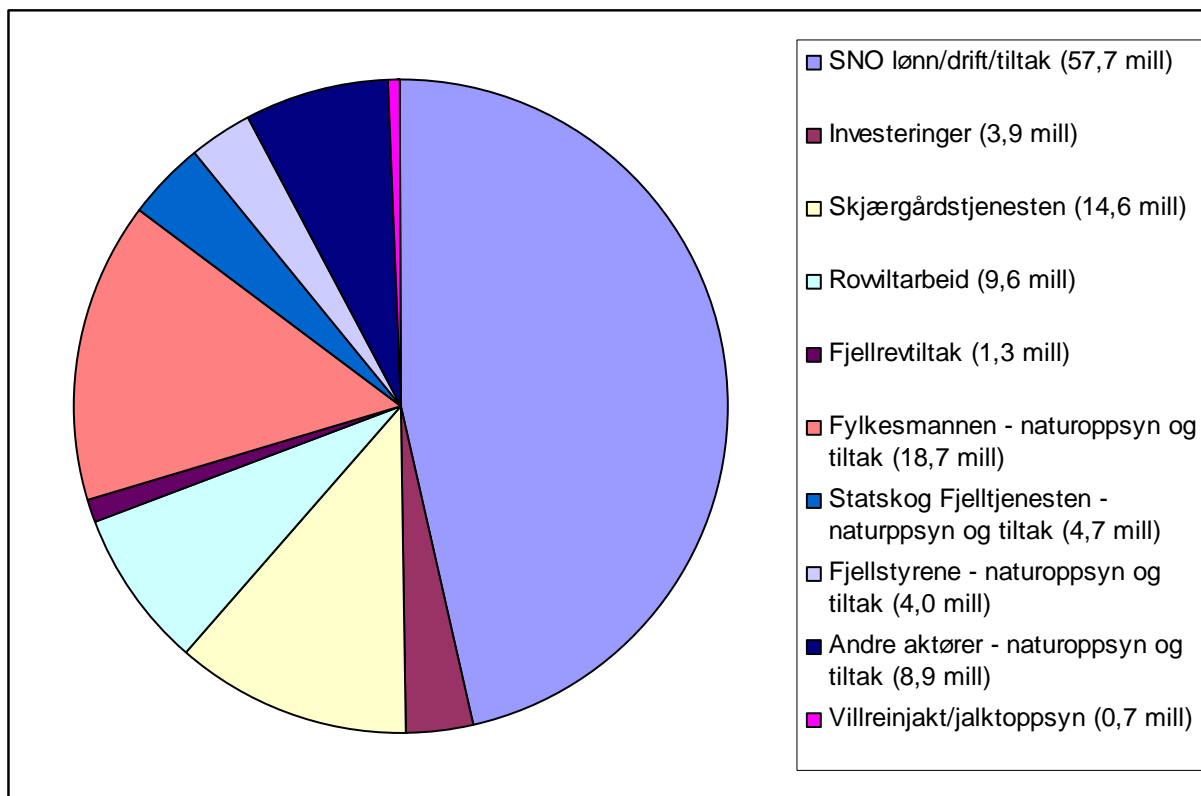

Økonomi

I 2007 disponerte SNO i alt 119,6 mill over kap. 1426. I tillegg ble SNO tildelt kr. 4,5 mill over andre budsjettkapittel til gjennomføring av overvåking og tiltak på jerv, gaupe, bjørn, fjellrev og villrein.

Fordelingen av regnskapstallene er sammenlignbare med framstillingen av tallmaterialet i

årsmeldinga for 2006. I investeringskostnader ligger innkjøp av snøskutere, ATV'er, båter mm. Alle kostnadene knyttet til rovvilt er samlet, og gjelder skadedokumentasjon, fellingstiltak og bestandsovervåking for engasjert personell og tjenestekjøp. Deler av tjenestekjøpet hos fjellstyrene er lagt inn i rovviltkostnadene

Statens naturoppsyn

**Sentraladministrasjon:
Tungasletta 2, 7485 Trondheim
Telefon: 73 58 05 00
www.naturoppsyn.no**